

DPN 6654

स्कन्द पुराण काशी खण्ड SKANDA PURĀṆA KĀŚĪ KHANḌA

Title :

Run. No. 7380

Cat. No. 203

Micro. No.

Subject पुराण Purana

Religion : Hindu / Bauddha

Language : Skt. / New. / Nep. / Skt.- New. / Maith.- New. / New.- Nep. /

Size in cms. 40.5 x 8.2

Folios 351 Lines (in a page) 8

Compl. / Incompl.

Chapt. / act /

Author / translator

Scribe / donor

दिनेश Dinesha

Date: NS / SS / VS / KS 1952

Ruler / place

Script : New. / Dev. / Bhuj. / Ran. /

Illus. : नेपाललिपिं चयातः गु पौ मगाः गु लिप्रा
देवनागरी लिपिं चयाः पूर्वकातः गु

Material : palmleaf / paper / thiyasaphu / one side yellow

Condition : fine / damaged by worms, rats, water /

Beginning, colophon, post-colophon :

Beg. ॐ नमः श्री कृष्णाय ॥ ॐ काशीपतये नमः ॥ नारायणं नमस्कृत्य नरश्चैव तरोत्तमं
देवीं सरस्वतीश्चैव ततो जयमुदीरयत् ॥ P. T. O.

Col. इति श्री स्कन्द पुराणे काशी खण्डे अरु क्रमशिको द्वायो नाम शततमो ध्यायः ॥

समाप्त ॥ १०० ॥ शुभम् ॥ जिरा उत्तार शुभम् ॥

इति सम्बत् १९५२ साल मिति मार्गशिरा शुदि ९ रोज २ मा श्री ३
काशीखण्ड जिरा उत्तार गदिसम्पाको ग्रन्थ समाप्तम् ॥ शुभम् ॥

15

10

5

0

centimeter

5

10

15

20

25

30

35

40

लघु पुराण काशीखण्ड २०३

ॐ नमः श्रीकृष्णाय ॥ ॐ काशीपतये नमः ॥ नारायणं नमस्कृत्य नरैश्चैव नरोत्तमं ॥ देवी सरस्वती शैव ततो जयमुदीरयेत् ॥ तमन्महे महेशानं महेशानप्रियार्थकं ॥ गणेशानं करिगणेश ॥ नमः श्रीकृष्णाय ॥ भूमिस्थापितयात्र भूस्त्रिदिवतोपुञ्चैरधःस्थापितायावद्वाभुविमुक्तिदास्युरमृतायस्यामृतजनावः ॥ यानि त्वं विजगत्प्रवित्रतटिनीदीरे सुरैः सेव्यते साकाशीविपुरारि राजनगरीयाया दपायाजगत् ॥ नमस्तस्मै महेशाय यस्य संधात्रय छरात् ॥ यातायातं प्रकुर्वन्निविजगत्पतये निशं ॥ अष्टादशपुराणानां कर्ता सत्यवती सुतः ॥ सूत्रायेकथयामास कथां यायपुनोदिनी ॥ ॥ व्यास उवाच ॥ कदाचिन्नारदः श्रीमान्स्वात्वा श्रीनर्मदाजले ॥ श्रीमदोङ्कारमभ्यर्च्य सर्वदं सर्वदेहिनां ॥ व्रजनि लोकयाश्च के पुरोविंधंधराधरं ॥ संसारताय संहारिरेवावारिपरिहृतं ॥ देहूप्येनापि कुर्वन्तं स्थावरेण चरेण च ॥ साभित्येन यथार्थाख्यामुच्चैर्बुभुक्षुमीमं ॥ रसालयं रसारे सौ रशोकैः शोकहरिणं ॥ तालैस्तमालैर्हि नारैः शालैस्त्वत्तसारितं ॥ खपूरैः खपुण्ड्रकारं श्रीफलं श्रीफलेक्षिरं ॥ गुरुभिर्यत्तु गुरुभिः कपिपिङ्गु कपिस्थकैः ॥ वनस्थियः कुवाकारैर्त्वं कुचैश्च मनोहरं ॥ सुधाफलसमारम्भिरभ्याभिः परिभासितं ॥ अनिलालालकलालवल्लीहल्लीसभासितं ॥ लवलीलवलीलाभिर्लोलस्यलीलालयंकिल ॥ मंदारैरितकपूरकदलीदलसंज्ञया ॥ विश्रमायश्मपन्नो नाकयन्तमिवाध्वगान् ॥ पुन्नागमिव पुन्नागपक्ष्वैकलपक्ष्वै ॥ कलयन्तमिवालोलेमल्लिकालवकस्तनं ॥ विदोर्गदालि मैस्त्वनंदशयंतनुरागवत् ॥ माधवीधवेरूपेण शिष्यस्तमिव काननं ॥ उड्म्वरे रम्वरगैरननफलमालितं ॥ वृत्त्याण्डकोटीविभ्राणमननमिव सर्वतः ॥ यनसेर्वननागाभैः शुकना

शैः पुराणकैः ॥ पुराणनादिरहिनां यात्रयेत्तेरिवावृतं ॥ कदम्बवादिनोनीपादृष्टाकराकिर्तेरिव ॥ समनतो आजमानं कलम्बककदम्बकैः ॥ नमेरुभिश्च मेरुत्वं शिखरेरिव राजितं ॥ राजादमैश्च मदनेः सदनैरिव कामिनां ॥ तटेतटेषदुरैरुच्चैः पदुकदीवृतं ॥ कुतजस्तवकेर्भातिमधिष्ठितवकेरिव ॥ करमर्दः करीरैश्च करैश्च कदम्बकैः ॥ सहस्रकुलवभान्तमर्थिप्रत्युद्गतेः करैः ॥ नीराजितमिवोदीपैराजवन्मयककोरकैः ॥ शपुष्यशाल्मलीभिश्च जितपुष्पाकरश्रियं ॥ क्वचिच्चरदरैरुच्चैः क्वचित्काश्चनकेतकैः ॥ कुतमालैर्त्वं तमोरैः शोभमानं क्वचित्क्वचित् ॥ कर्कशुवंधुजीवैश्च पुत्रंजीवैर्विराजितं ॥ सतीनुकेरुदीभिश्च करुरोः करुणारयं ॥ यतन्मधुककुसुमैर्द्गरूपधरं हरिं ॥ स्वहस्तमुक्तमुक्ताभिरर्चयन्तमिवानिशं ॥ सर्जार्जुनाञ्जनैर्वीरैः व्यजनैर्दीप्यमानवत् ॥ नालिकेरैः सखजुरैर्ध्वजद्वयमिवाम्बरैः ॥ अमन्देपिचुमैर्दृशमन्दारैः कोविदारकैः ॥ पाटलाभिर्निनीषोरासाखोटैः करहातकैः ॥ उड्म्वरेऽप्यपिलैरगडैरैराडकुंदपुष्पकैः ॥ वक्रलेप्तिनकैश्चैव तिलकाङ्कितमस्तकं ॥ अक्षैः प्लक्षैः शल्वकीभिः देवदारुहरिकुम्भैः ॥ सदाफलसदापुष्पवक्षवल्लीविलोजितं ॥ एतालवज्रमलिचकलं जनवनावृतं ॥ जम्बाछाटकभस्त्राटशैरुप्राणवारीव ॥ शारवशंखवनैरम्यचन्दनैः ॥ हरीतकीकरिंकारवात्रीवनविभूषणं ॥ दाक्षवल्लीनागवल्लीकरावल्लीशतावृतं ॥ मलिकापुष्पिका मण्डपंथीसुगंधितं ॥ अमृमलमालाभिर्मालतीभिललंकृतं ॥ अलिछुरागतं कलंगोपीरतुरैनेकश ॥ तानामृगगणाकीर्णानानापक्षिविनादितं ॥ नानासरित्सरः स्वातः पल्लवैः परि

5

3

यतान्तरागर्जकाययतायुर्वमयाज्ञावणकनचित्। यकहीनकतायसा द्विगयकसायचित्॥ अथवासकथंमन् स्फुटंवेष्टयत्तमया। हृमिराजकृतश्वाया रुवकिजा किरुमय॥ अलीकबास
 मथवा सैश्वर्यानावदकथं। वृद्धवा विनिवदह्म सखलाकनिवासिनि॥ यकामकविवावाथ सादणंतायययन। यनाकमभूकानां विवायंगरुतमन॥ विवर्णगर्जनायां समवृद्धिप्रदोस्यति॥
 अनाथताथमवर्जं विवर्णतायाहिगीयत॥ कर्ममनसिर्माविन् रुवदित्ममसंगयं॥ विवकलेभूयका वदमातोयनासयो॥ मय्युदकिणीकुर्या विवमयदिवाकन॥ सयदरुगलेननेमयमातोव
 लाधिक॥ अतिविश्वविद्यादिर्वद्वसमृधकण॥ अतर्कगणस्यार्क कूर्वकि॥ गिखवेविद्य॥ केचित्तर्कविनाधान कर्तव्य॥ कनचित्कवित्। कर्तव्ययत्तयत्तयत्त यथानावदसज्जन॥ निवृध्यवा
 धमवर्त कृतकल्लवादिवाट। मय्युदकवाधीना यागिनीहिरविश्रुता॥ सर्वसंयमकर्तृसो दकिणीयकमिष्याति। सकलीन॥ मय्यधीमान् समहामहित॥ मय्य॥ यात्रमृगकिणकापिनदर्भयतिकर्हि
 विनातावत्सर्लश्च॥ सर्वसां हलनादायुणायथा॥ अतिविक्रमहाकरं त्यक्तामस्मिन्नायम॥ अकुरुमागसुवर्ण प्रदय्यद्वायुणायथा॥ अतिश्रीकदयनायकाणीवविध्यवर्धनामप्रमो
 धाय॥ १॥ १॥ ॥ यासुदवात्र॥ अयमात्मायाजगत स्फुटयसमसाविद्य॥ उदियाथादयगित्री उदियेष्टमने॥ कर्त॥ सर्ववर्धयन्समानधर्मात्तर्कसमसीकृतां। यद्विनीवाधयाविहंनानोमक
 नां॥ कर्तृकथंरुतवर्लिदवादीनांयवर्हयन्। याज्ञायनाक्रमधार्क क्रियाकालंविदुमयन्॥ असर्गादिदिकुम्भ निर्दिर्गसमसंशक्तिं। यामिनीकालकवित्। जगदुज्जीवयन्॥ अस्मिन्नवृत्ति

10

5

निवद्वन्ययि॥ मानमान्यपिरोमानि धानातीर्थदिकानि व। डोषवाधायिपीणानि ककिनाम्रायया० न॥ अथवाधिमनूनाथ् तथाभिरुवतानि व। विनायकश्च नायास्व स
 यस्तथा॥ विष्णुवावाधनंयत् सकथकिदिर्नकिल। पूनवाधिममाखाता मृतजलुविमुक्तिदा॥ केतल्यसाधनामीरु रुवत्यवविनिधित्। प्रतानियानिवाकानि कापीया
 व॥ यायकाणीरुवमकि जलुर्मात्रावकप्रविन्। अतएवदित्तरुदयं यविष्मिनिक्प्रविन्॥ विष्णुगिह॥ प्रियंनिर्हं विष्णुवक्त्राणालक। हृदमवहितरुदयं कृणालयमामयं॥
 प्रश्नदिदलिमस्यर्ग निजगायमसुवत। अधिकान्या॥ समागकृत् पूववत्स्यर्गव्यय॥ मयाप्रतिष्ठतानिर्हं किन्तुर्वततआगत॥ विनायमयिथकार्या वसक्तिनियतद्विया॥ तस्यपुन
 किनियर्ग मृतावत्रणवणव॥ तदुत्तुवदनावास॥ कृतयुधमहाव्यय॥ कृतयवदनात्तान जातविगलमूर्द्धजा॥ तवत्प्रभुयत्कृष्ण मयास्मिन्वसन्निधि॥ तदुत्तनावायपीत्वाय कृत
 सर्वोदकक्रिय॥ यिहृत्तयिष्ट॥ समस्यर्थ अद्याप्यविधानत॥ कृतकल्यारुवज्जु वानागम्या॥ रुतल्लवन्। अष्टकामर्गगाणि स्युक्ककुरुवस्यव॥ स्तब्ध॥ सुधासवावावि विगास्यस
 खमाकवान्। अयविष्णुगतयाणि विनिमीनवदवयि॥ तत॥ किंविदुक्कणन्दयो मुठ॥ मृग॥ मनिष्ठल॥ अस्तविवर्जितध्यान सप्रसन्नमनामख॥ प्रतीकवागवसर्ग ययकथमुदम
 नि॥ अगकिन्ववात्र॥ अमिन्यथारुगवता रुगवलोयवाकथि। वावाणस्यामुमहिना हिमणेतकवमुदा॥ त्वयायथासमाकर्षि तत्त्वमस्मिनिवासिना॥ कथाकथयमश्नु तत्कथमति

नयातालतलतथा॥ नाईलाकमयादृष्ट, नादकृष्णकावन्मृत॥ अरुमकवनाय्युत्तमकृष्णायकयमना॥ तथातयासिनायापि, रुतयममनायथा॥ नमत्तयुत्तेनैतदाने, नमथाकिर्व
 तऊये॥ नलखीविविधैर्युक्ते, लक्ष्यमेतदनयहात॥ लीखनानयहातव, काणीवास॥ सुदुर्लभ॥ सुलक्ष्म्यामूननून, नवे॥ सुदुर्लभाकिटि॥ अन्वैवकाचित्साष्टि, विधातुशक्तिप्रकि
 नी॥ नमत्तयुत्तमनवकु, मीश्वरायीश्वरायत॥ अरुमन॥ सुदोर्लभा, महाराग्यस्यदोर्लभा॥ अरुमाहस्यमाहस्य, यत्काणीहनस्यत॥ गत्रीयणीयतनिर्ध, मजीर्योनीद्वियान्ययि
 यमृणमृणयुता, कृतलकाहिमृयुता॥ सायदसम्यदंज्ञात्वा, सायार्थकायमद्वैके॥ अयलावयलवायु, मत्वाकाणीसमायथत॥ यावन्नेत्यायुषश्चात्, तावत्काणीनमृयत॥ कावे॥ कालान
 वस्यापि, संख्यादुनेवविम्वत॥ ज्ञानिकटनिकिका, वाधयकिवाधयारुणी॥ तथापिदहानानीछा, नाहाकाणीसमीह॥ तीर्थनाननजयान, यथायकवणकिरि॥ विनार्थलक्ष्यतधर्माध
 र्मादर्थ॥ स्वयंरुवत॥ विनेवार्थजनायार्थ, धर्मादर्थरुवकुर्वी॥ अर्थविकामसृष्ट, धर्ममकसमायथत॥ धर्मादर्थार्थ॥ काम॥ कामात्सर्वसुखादय॥ अर्थविकामसृष्ट
 कालोकादर्थसायन्॥ दयाशुभसायन्॥ दयाशुभसायन्॥

किं क

मृतवाहनश्चैव तस्य श्रुतिर्नृपमं ॥ विद्याधरपदप्रतिस्तद्विहारीरेव गान् ॥ मयूषार्कः पंचनदे गभस्तीशश्च तत्र वै ॥ दधिकल्पकरो नाम तदुदीयां महाप्रभः ॥
न उध्वभंचनदीक्षरां ॥ गभस्तीशो तत्र भागदधिकल्पेश्वराहः ॥ तरस्तमासु संवीसम्बीत्येकल्पश्चक्षुःपुरे वसेत् ॥ गभस्तीशा दक्षिणो नृपः कल्पे मङ्गलो लया ॥ उदित्यमङ्गलो गोपीना
ये द्विजदम्पती ॥ अनेकल्पयथा शक्तिपुण्या नो नर्हति ॥ क्षितिप्रदक्षिणो फलमङ्गले का प्रदक्षिणा ॥ वदन् प्रेक्षणा देविमुखप्रेक्षे श्वरात्तरे मङ्गला यो ममीपे नु सर्वसिद्धिकरी भूमाक्षि
रुस्वष्टीशश्च ते गोमुख्याये नोत्तरे भुम् ॥ सहेमभूमिदानस्य फलं दर्शनस्तयोः ॥ तदन्तरे चर्चिकाया देव्याः सन्दने भुम् ॥ रनेश्वरलिंगश्च चर्चितायेन शान्ति कृता ॥ महाभुभा यन्स्यायेति
रुपंचनदेश्वरे ॥ मङ्गला दो महाकूपो मङ्गला पश्चिमे भुम् ॥ उपमन्योर्महालिङ्गं मङ्गला दक्षिणो भुम् ॥ व्याघ्रपादेश्वरं लिङ्गं तस्य आघ्यपुभी निहत ॥ नैमत्याश्च गभस्तीशो छरां
केशो घस्य हत् ॥ तस्यश्चिमे विभुरथं लिङ्गं दिष्टगति प्रदं मुने सास्यश्चिमे तो नैमिनीशो महाघृहत् ॥ तत्र लिङ्गायने कानी मृषीणा मृषिसत्तमे ॥ नैमीनीशाश्च वायव्ये लिङ्गे मे
रावनेश्वर ॥ ततः दर्शनतः प्रसां गभस्तीशो महाभय ॥ तदक्षिणो वागदशो मङ्गलो शक्तपो मये ॥ तदक्षिणो प्रचराशो योगशो दक्षिणो ततः ॥ दर्शने बधानेशः सोमशश्च तदयत् ॥ तत्रैव मत्यां
कनकेशो महाकनकः सता ॥ तदन्तरे पाण्डवानो पश्चिमे गतिनि संवेदे ॥ सम्वर्तवत दये च श्वेतशक्तस्य पश्चिमे मयथात्कलशो शस्यत दये स्वर्णानादः ॥ तदन्तरे माहनेशः शक्तेशश्च तदयत् ॥ तदक्षिणो चरनेशः सत्तवे केशवीश्वरः तदन्तरे लोकपालस्तत्र

राम
३३
किं क

कगशानात्मनश्चैव यक्षाणां किन्वायवसामयि ॥ दवर्षिगणवृद्धातीनां तासिद्धि कवाययि ॥ गङ्गादक्षिणरागं रुद्रनागां महाघटत् ॥ महायाष्टयतगश्च तद्यास्यां गुरुकृत्य दी ॥ तयैते त्विम
सुमुदगां धीमान्गमदुक्तव ॥ तत्तद्वृत्ताङ्गलीगश्च सर्वसिद्धिसमर्थकं ॥ बागद्वयविनिम्बका ॥ सिद्धि यातन पूर्वका ॥ तत्राभाक्कामयाखाता ननूतदविमानवा ॥ मधूयि मलत्वेतका ला ॥
लीलातयश्चिम ॥ अनेनैव गत्रीवणं जगद्गुह्यं सिद्धि मङ्गली ॥ तत्रैव न क्लीगश्च कयिलगश्च तत्र वै ॥ ब्रह्मययवमक्षो ममवतनिधयितात् ॥ तत्तु सन्निधौ धीति कणा सुप्रधीतिर्ममायि
थ ॥ ततायवृत्तादकस्मात् रुलगदगता विकी ॥ एकजागवर्णं कृत्वा धीति कणा उपाधि त ॥ गणत्वयदवीतस्य निधिताममघर्षणि ॥ दवस्य दक्षिणरागं तदवाधिष्टुशदका ॥ तदसुयानुष्टु
मस्य गजवद्वतव ॥ तद्वृत्तात्तयश्चिमरागं दक्षुयाणि ॥ सदावति ॥ वायवायु रुद्रस्याश्च तावठकाल ॥ गिलादय ॥ लिङ्गययद्वद्वुय कुद्वयायीतमर्थयत् ॥ ये सुप्रतकुलीयितं कृता थोस्तनवा
कमा ॥ अविमूकसमीयया मङ्गला माद्वृद्धिद ॥ कवणा ॥ दयारीमं तद्वदीयासि मद्ययत् ॥ स्वर्णोक्तं सत्तयायां कानदसुस्यवाकव ॥ सोरायलोवीमं दूया वद्वुमीराय सम्यद ॥ विष्णु
गादक्षिणरागं निर्वृत्तगुह्ययत्त ॥ कृत्तकमकव ॥ पुष्ट कृत्यया ॥ द्विघनायक ॥ सर्वविद्याके दययथ ॥ यथोक्तं विष्णुवत ॥ विष्णुयाका निर्वृत्त ॥ ततो मय सुसिद्धिद ॥ तद्विष्णुवत ॥
पुष्टयो दयवद्वन ॥ तद्वदीयां महालिङ्गं दवयानीधयानिधं ॥ गङ्गादयत् ॥ पुष्ट ॥ कवणा ॥ तिसिं ॥ त ॥ पुष्ट ॥ पुष्टीममस्य ॥ कथमवकलं रुद्रा रुद्रातीनां मस्यो व ॥ पुष्ट ॥

लि॥ प्राप्ता चानन्दनगहनमितश्चेतचारह॥ मोक्षेलक्षविलासेथ प्रासादेसिद्धिमागते॥ तदाधिरजसः पीठा दंतर्गहं विवेसह॥ त्रुर्जु शुक्लपतिपदिवधव॥ रसना
 देसन्नमराशिष्ठग्रहेषु च स्थितेषु च॥ वायमानेषु वाशेषु सन्नो सुहरितुच॥ वायराणां श्रुतिरवः न्यक्तान्यवरानरे॥ प्रतिशब्दतमूलोके सुवलोको न राधनि॥ सर्व
 मुदितं चासीद्धमोः प्रावेशिकोत्सव॥ जगुर्गन्धर्वनिकरानन्दतश्चाप्सरो गणा॥ चारुणाश्च सुतीः कयुर्जहृषुर्देवतागणाः॥ ववुर्गन्धवहावाता वदुषुः सुमेधराः॥ सर्वमङ्ग
 लनेपथ्याः सर्वमङ्गलभाषिणः॥ स्थावराजङ्गमां सर्वजाता आनन्दमेदुराः सुरासुरेषु सर्वेषु गन्धर्वेषु रोगेषु च॥ विशाधरेषु सर्वेषु किन्नरेषु नरेषु पि॥ पुंस्त्रीजातेषु सर्वेषु रजुश्च ता
 रएव हि॥ निःपुत्रहश्च नितरां पुरुषार्थाः पदे पदे॥ धूपधूपोत्करैवो मय ननु तदा मुने॥ नयापिनीलिमानस्तु परित्यजति कहिंचित्॥ नीराजना यदीया तादा सर्वं प्रबोधिनाः॥ ने
 वाज्योतीषिखेयापि दृश्यंते तारका छरात्॥ प्रतिमोक्षयतां काश्च नानाकारा विचित्रिताः॥ रत्नध्वजप्रभावीतारे जपति शिवालये॥ क्वचिद्वा यन्ति गीतज्ञा क्वचिन्मृत्युं न न काः॥ च
 तुर्विधानि वायानि वायंते च क्वचित् क्वचित्॥ प्रत्यध्वचन्दनरसः कृतपिछिलभूमयः॥ हरितश्चेतसां निखनीलपीतवदुप्रभाः॥ प्रत्यङ्गसंश्रुभा कालारगमालाश्च काशिरा॥ रत्न
 कुडिममूभा गा गोपुरापुरेजिरे॥ सुध्वज्वलाम्यमालाः सौधनामप्रयोदिरे॥ अबेतनोत्पपितदाचेतनानीलसंवभुः॥ यानिका तीह कीर्त्तते संकृतानि घटोद्भवः॥ तेषामेव हि सर्वासां

३०९

तनुजन्मदिवाद्भवत्॥ आगत्य देवदेवोर्थमुक्तिमराडयमाविशात्॥ अथामिषितश्चतुलाननेन सहर्षिहृन्देः सह देवदेवः॥ भुमासनस्थः सहितो भवान्माक्रमा हृन्देः परितो हृतश्च॥ रत्ने
 रनेकैर्बहुभिर्दुर्कलेम्याल्यैर्विचित्रैरसदिष्टगन्धैः॥ अपूपुजन्देवगणामहेशं तदा मुदा ते च महोरगेडाः॥ रत्नाकरैश्चापि गिरिद्वयैर्यथास्तम्यैरपि पुरा पधीभिः॥ संपूतः कुंभजननं
 शंभुः शिवाभिर्मातृगणैरथेत्वशः॥ सन्नोष्णमसर्वान्पुथममुना ज्ञातस्यैस्वैरुदित्यैश्च विरोभिर्नाथैः पुलाणामाघाशिबोथविह्वुजगादसर्वा मरुदसंघम्॥ इतो निषीदति समानपूर्व
 त्वमेव मम सप्रभुतेव हनुः॥ इति पतिरिच्छिकरस्त्वमेव त्वत्तो न कश्चिन्मम कार्यकर्त्ता॥ त्वया दिवोदासनरेऽवर्ण्यः यदूपदेशोश्च तथोपदिष्टः॥ यथासमिद्धिपरमामवापः सहीहि
 तमे निखिलं च सिद्धं॥ विद्वो बलवृहिय इति यन्नेना देयमन्त्रोक्तिः कमप्युहति॥ इदमयानन्दवनयदा प्रहनुस्तु तत्र ममोगराशः॥ न मेपियं किंचिदपि द्रव्यं तथायथेयं
 परसौख्यभूमिः॥ वाराणाशी वृक्षरसायनस्य रत्नानि र्यचनदी वगायिनि॥ भक्त्यतिवाक्यं जगदीशितुश्च दोषाच विमुवरदं महेशः॥ यद्विदुः सन्नासिपि नाकपाशेन दास्त
 तद्दमहननेत्या॥ भक्त्यतिवाक्यं मधुसूदनस्य जगादनुष्टेनितरां पुरासिः॥ सदा मुगरे मम सन्निधौ त्वतिष्ठस्त्वमिनीवा राजना भव्येन॥ अद्वयनाराध्यभवत्तु ननु यो मां
 व्यत्यपि भक्ति युक्तः॥ समीहिते तस्य न स्यति क्वं वरात्परा मे सुजच कपाहो॥ यद्वत्सोऽयं मम मुक्तिमराडये सन्निष्टमानस्य भवति हा॥ ननु ननु कैला

नभक्तचेतस्यपिनिश्चलश्चियैः निमेषमात्रं स्थिरचित्तमनयः स्मिन्निर्दिष्टं ॥ अरुणमावाजपिगाढमानसानने पुनर्गभेदशायुपाशने ॥ संस्त्रायये-
 स्ततीर्थकशिरोविभूषणो ॥ क्षणं विशन्तीह निरीहमानसा ॥ निरेनसमपावदाहि ॥ स्मरन्निमेषमपवर्गमत्रपेकिचिद्यशश्चिददास्यपिपत्वं ॥ अरुणनिपुणप-
 रास्तेकोटिगोदानफलभजनि ॥ उपेयुतप्रानितपांमिथैश्चित्तस्वात्वाहितेचाविलतीर्थसार्थके ॥ स्वात्वेहयैवमार्गाकायाऽदेसदाभुक्तिजनभयक्षणा ॥ तीर्थानि सन्नाहपदेपदेह
 रेनुलांकृतैवामागिकर्णाकायाः ॥ कतीहोसन्निभुभाममराऽपाः परंपरोभुक्तिजनभयोय ॥ केवल्यमरापस्यास्यभविष्यदापरहो ॥ लोकेत्यातिर्भवित्रीयेमयकुं कुरुमरा
 पः ॥ श्रीहरिरुवाच ॥ नाथक्षेत्रसमाख्याहिकथंनिर्वाणामराऽप ॥ तथाख्यातिमसौगन्नायथादेवनभविषित ॥ देवदेवउवाच ॥ महान्दोषिजानामः भविष्योत्रचतुर्भुजः ॥ अग्रवेदी
 समाचारस्त्यक्तनार्थपरिग्रह ॥ अदाभिको कुरमनाः सदेवातिथिवत्सरः ॥ अथयौवनमासाधपितपुपरतेसीह ॥ विषमेपुशरेस्तीयेः कारितस्तपदेपदे ॥ जहारकस्यचित्तभाष्या
 मैत्रीकृत्यावतेनैव ॥ तथायप्रेतितोपियं पपीतापिविमोहितः ॥ अभक्षभक्षणाहचिरभून्मदनमोहितः ॥ विस्मवाध्वनिनादृष्टाक्षणावैलवदेवतुत ॥ गोवात्रिन्दतिमृदात्मानरक
 चाणाकारणान् ॥ शिवभक्तान्समालोक्यकिंचिदपरिदिक्कान् ॥ गर्हयेवैलवान्सर्वान् शोवलिंगौवलिंगोपजीवकः ॥ इतिमाखण्डधर्मसंध्योस्त्रानपरात्मुखः ॥ विशारति

रामः
 १४२

लकः स्वोऽशुद्धोनास्वरोत्तलः ॥ शिखीसोपग्रहकरः सर्वभ्योसत्परिग्रही ॥ तस्यापत्यदयं जलमुन्मत्तपथवर्त्तितः ॥ रुवंतस्यपुत्रस्तस्यकश्चित्पुर्वतदेशतः ॥ समागमिष्यतिध्वनीती
 र्थयात्रार्थमिदयेत ॥ स्वात्वासचक्रसरसिकथयिष्यतिचेतिवै ॥ अहमेस्मिधनान्दिमुर्जात्याचाणालसत्तमः ॥ भक्तिकश्चित्पुतिग्राहीयस्मैदयामहंधनं ॥ इतितस्यववः श्रुत्वा
 श्रिवाहुनिसंतया ॥ उदितुपरिष्ठासोयोगयेध्याममुडया ॥ रुषप्रतिग्रहंत्वतोप्रयुहीष्यतितेनरः ॥ इतितेषांवचः श्रुत्वा मगत्वा तत्समीपतः ॥ दराडवत्पुणिषत्पाथतवभाषेतदा
 न्यजः ॥ मानुहरमहाविषतीर्थमेसफलकुरु ॥ किंचिदस्वप्तिमेतत्पृहाणोनुग्रहकुरु ॥ अथाक्षमालिकां कर्णां कृत्वा ध्यानेविमृज्यसः ॥ किंप्रदनेतस्तवास्तीहपप्रहकरसंतया
 तवुसतोसर्वदुःखाप्रोवावातिपुरुवत ॥ संत्युप्रियावतातेस्यात्तावतास्यामिनान्यथा ॥ इतितद्वचनं श्रुत्वा त्यक्तमौनमुदावह ॥ सातन्दसमहानन्दो ॥ निःस्पृहोस्मिपुतिग्रहे ॥ पर
 नेनुग्रहाथनुकरिष्यामिपुतिग्रहे ॥ किञ्चमेववनेत्येतत्करिष्यस्युन्नमोत्तमः ॥ यावदनेविलंबितं नमभ्येयस्यकस्यवित ॥ भक्तो कस्यपिदातव्यतदादास्यतनान्यथा ॥ क
 रागलउवाच ॥ यावदस्तिमयानीतिविश्वेशपीतयेवपु ॥ तावेनुभ्यंपदास्यामिविश्वेशस्त्वयतोममः ॥ येवसन्तीहविश्वेशराजध्यादिमोत्तमः ॥ शुद्धा ॥ लुमात्रा ॥
 सुत्ररुवाह ॥ परोक्षराशीलायेविश्वेशस्वरुवाह ॥ इतितद्वचनं श्रुत्वा प्रहृष्टदियमानसः ॥ उवाचयार्वतीयेमोगजनान्यजनितदा ॥ आयाहिदु

तः॥ तथोति सकाराश्रुपावतीयो महामनाः॥ विश्वेशः प्रीयतां चेति प्रोच्यंते यथागतो सर्वदिजो दिजे रण्डि कृतोपि विविर्गतमात्र सुधर्मा
 लवास्त्राः श्रेयचारालादधमन्वसो॥ असावैरिचारागलः सर्वलोकवहिकृतः॥ इत्थं तदनुधावन्तिकुर्वन्नुपरितोहर॥ सचतुष्टयतागे हातका कर्मनिदिवा
 तः॥ तनिः सरक्षचिह्नपि मज्जाकटिलनाशिकः॥ ससदसंप्रधायं गृहिणालोकहृषितः॥ जगामकीकदाश्रवांस्तत्कावागाराशीः पुरीमध्यमानसगुह्यलक्षितः
 सुसकाश्वतः॥ अपि कार्यटिकानैः संरुद्धो मार्गरोधिभिः॥ नीत्वा तत्तत्वरणानि तस्कराः सपरिहृदं॥ उन्मुच्य धनमादाय समालोकापरम्परां॥ प्रोचं भूरि धनं च
 तज्जीयं तस्मिन् न जीवती॥ असौ धनी प्रयत्नेन वध्यः सपरिवारकः॥ संप्रधार्यति तेषां कः स्मृतं यस्मिन् रणान्तिक॥ त्वावयं घातयिष्यामि निश्चितं सपरिहृदं॥ निःसम्पत्तिमनस्यैव कथया ३४२
 मासमहिजः॥ असौ प्रतिगृहीतमेयदर्थं प्रतिभूरिशः॥ कुदुम्यमपि तन्महं न कृवापि प्रतियुहः॥ जीवितं वृषिपितृभ्यां काशीपुरीस्थितः॥ युगपत्सर्वमेवाश्रुनष्टं वृद्धिचेष्टया॥ न
 काश्यामरणाप्राप्तं तस्मादुष्टप्रतियुहः॥ प्राप्ते कुदुम्यस्मरणान् तथा काशीस्मृतैः पि॥ चौरैर्हंतोपि सतदा कीकटकुंभं भवेत्॥ साकुकुंभमुत्तोल्य नृचदत्तमायत्तः॥ प्राप्ते काशीस्म
 रतो जातजतिस्मृतिपरः॥ इत्थं वदति र्थकारे गते कार्यटिकोत्तमाः॥ तस्मिन् न बाधनि प्राप्ताश्चत्वारो यत्र कुंभः॥ वाराणास्याः कथा प्रावेः कुर्वन्तो न्यायमेव हि॥ काशी कथां स ३४३

ति ३
 माकर्णतदा ते वारणा युधाः॥ जति स्मृतिप्रभावेन न त्सर्गताः॥ ते श्रुकार्यटिकश्रेष्ठैः पथि दृष्ट्वा कपालुभिः॥ तदुत्तरदिपरिशिष्टैः प्रपिताक्षेत्रमुत्तमं॥ ते तु क्षेत्रं समासावत्तारश्च
 रणा युधाः॥ वीर्यनोत्र फीतो मुक्तिर्मरा पमुत्तमं॥ जिताहारान् रुनिमान् कामक्रोधपाशुत्वारैः॥ प्रहासास्तत्कथालीपान् लोभमोहविवर्जितान्॥ स्वदुर्भीज्ञानमक्लिन्नास्तुनि
 र्मलशिरोरुहान्॥ मन्त्रामोच्यारणापरान् मत्कथाधितश्रुतान्॥ मदन्नेचित्तमहती नृदृष्टाक्षेत्रनिवा निः॥ प्राक्तनाद्यासनायोगान् संप्रधार्य परम्परां॥ कमेणाहस्माकं च प्राणा
 स्तथा च त्रते॥ पश्यतां सर्वलोकानां विष्णोते मदनुग्रहात्॥ विमानमधिरुह्या श्रुक्ते लोके प्राप्य मत्पदं॥ निश्चिरापमुचिरं कालं दिव्यान्भोगान्नुत्तमान्॥ ततो व्रजानितो भूत्वा मुक्तिं
 प्राप्स्यन्ति शाश्वतीं॥ ततो लोकस्तदा लभ्य कथयिष्यन्ति सुर्वतः॥ मुक्तिमरापनामेतदेष कुंभः पुराणः॥ चरित्रमपि चैतेषां यस्मिन् रिष्यन्ति मानवाः॥ मुक्तिमरापमासाय श्रेयः ३४४
 प्राप्स्यन्ति ते परिहृः॥ इति यावत्कथां शंभुर्विष्यमग्रतो हर॥ भकरोनु मुतो नादो घंराता वदत्यतः॥ अथ नन्दिन माह्व देवदेवः॥ प्रोवाच नन्दिन् विज्ञायागत्वं हि कृतो रवः॥
 अथ नदीसमागत्प्रोवाच हृषभ ध्वजनमस्तुत्यप्रहृष्टास्य प्रवक्ष्यामि सुप्रदः॥ न न्युवाच॥ देवदेव त्रिनयन किमपूर्वं प्रवीमि ते॥ मोक्षलक्ष्मीविलासे ३४५
 र्यते॥ अथ स्मृत्वा ववीर्यः सिद्धेन सुसमर्हितः॥ उत्थाय देवदेवेशः सह देवा सुमं कृतः॥ वरुणा हरिणा सार्धं ततो गाडक्रमरोपं॥ ॥ कंद उवाच॥ अथ

नन्दकारणं ॥ नरः परं मुदं प्राप्य केलासं प्राप्स्यति कुवं ॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे मुक्तिपराध्यायः ॥ ॥
भृगुभूतकथाप्रोक्तं कुम्भजेशरजन्मना ॥ देवदेवस्य चरितं विश्वेशपरमात्मनः ॥ अगस्त्य उवाच ॥ सेनामी कथयस्व मे ततो निर्वर्णामरात्पात ॥ निर्गत्य देवदेवः सहि
ः किंच कारहे ॥ ॥ स्कन्द उवाच ॥ मुक्तिमरात्पातः शंभुः ब्रह्मविष्णुपुरोगमः ॥ भृगुः मरात्पातः प्राप्य यज्ञकारवदमिनतः ॥ प्राञ्जल्यम्भपुत्रिभ्यः सहस्राः सहस्राः पञ्च
साक्षिस्तोमधो वामपार्श्वे शङ्खिगणाः ॥ वीक्षामाराणामहेन्दुगामिभिः परिवारितः ॥ गणैः पृष्टप्रदेशैर्जैर्घण्टिहृदिगदगतात्पदापुर्णैः सव्यमानाश्चारुसंमानभूमिभिः
ब्रह्मणो विष्णवे शङ्खः पारिणामुत्क्षिप्य दक्षिणं ॥ दर्शयामास देवेशो निरुपश्रुतपश्रुतः ॥ इदमेव परं ज्योतिरिदमेव परं पदं ॥ इदमेव हि मे रूपं स्थावरो मतिरिति हि दं ॥ एते पश्रुप
ताः मुद्राभावात्पञ्चवारिणाः ॥ जितेन्द्रियास्तपोनिष्ठाः पञ्चार्थज्ञाननिर्मलाः ॥ भस्मकृदशया दान्ताः सुशीला दुर्धरतमः ॥ लिङ्गाश्च नरतानि न्यमननेन्द्रियमानसः ॥ सदैव वा
हूणाग्रपश्चादग्रमुनिर्मलाः ॥ कन्दमुलफलाराः परतत्त्वार्थिने क्षणाः ॥ सत्यवन्तोजितक्रोधनिर्माह्वानिः परियहाः ॥ निरीहानि प्रयुञ्ज्यान्निर्लोके कानिनामयाः ॥ निदम्भा
निरुपायाश्च निःसङ्गनिर्मला शयाः ॥ विस्मिता दर्शनसंसारानिविकल्पानिरेनमः ॥ निर्द्वन्द्वानि श्रितार्थाश्च निरहंकारहृत्तयः ॥ सदैव मे महाप्रीता मत्पुत्रा मत्स्वरूपिणाः ॥ एते

सकः
३४४

च २

पूज्या नमस्याश्च मत्पुत्रा मत्परायणाः ॥ अर्चिते घेष्टुहं प्रीतो भविष्यामि नशंसयः ॥ अयं विश्वेश्वरः साक्षात् स्थावरात्मा जगत्पुत्रः ॥ सर्वेषां सर्वसिद्धानां कर्ता भक्तिजुषमिह ॥ अहं कदा
चिद्विदुषेः स्याम दृश्यस्यां कदाचनः ॥ आनन्दकानने नृसैरनिदेवताः ॥ अनुग्रहय सर्वेषां भक्तानमिह सर्वदा ॥ स्थास्यामि लिङ्गभूषेणार्चयितार्थफलप्रदः ॥ स्वयं भूयाः स्वयं भूति
यामि लिङ्गनिर्गतः ॥ तानि सर्वाणि वायानि द्रष्टुं लिङ्गमिदं शुभं ॥ अहं सर्वं पुलिङ्गं पुनिष्ठा मेवमशंसयः ॥ परं स्तव्यं परा मूर्तिर्मम लिङ्गमिदं दृष्टुं अहं याश्च क्वचिच्छुभाः ॥ साक्षात्कारे
णातेनाहं दृष्टुं यदि बौकसः ॥ श्रवेणादृष्टुं यदि लिङ्गस्य पातकं जन्मसंश्रितं ॥ क्षणात् क्षयति श्वश्रुतु देवा अपि गणैः सह ॥ स्मरणादस्य लिङ्गस्य पापं जन्मत्रयार्जितं ॥ अवस्य नश्य
ति लिङ्गं मम वास्यान्मसंशयः ॥ स्तुतिं चिन्तनं मुमुक्षुः पृथग्विदुः ॥ क्रमणाक्षणात् ॥ विलीयते महापापमपि जन्मत्रयार्जितं ॥ दर्शनादस्य लिङ्गस्य हयमेधुशतोऽङ्गं ॥ पुण्यं लभे तनिय
तं ममानुयुतो नराः स्वयं भूवोऽस्मिन् लिङ्गस्य मम विश्वेशिनः सुराः ॥ राजसूयं सहस्रं फलं स्यात् स्पर्शमात्रतः ॥ पुण्यमात्रं प्रदत्ताश्च सुत्यकोदकपूर्वकं ॥ ततः सौवर्तिकं पुण्यं न
भ्यते भक्तियोगतः ॥ पूजामात्रं विधायाऽपि लिङ्गं भक्तिजः ॥ सहस्रं हयमेधुशतोऽङ्गं फलं प्राप्नोति मत्तमः ॥ सुगन्धिश्चन्दनसैलिङ्गमाजिप्य भक्तिजः ॥ आलिप्यते सुरास्त्री
यं ॥ वस्त्रं हतजले विद्वेष्टुं पयित्वा ममामलाः ॥ लक्ष्म्यावमेधुजनिते फलं प्राप्नोति मत्तमः ॥ सुगन्धिश्चन्दनसैलिङ्गमाजिप्य भक्तिजः ॥ आलिप्यते सुरास्त्री

स २

सांख्यपुंस्तौनेश्चिद्युगम्भाभ्याभवेत्॥ प्रतदीपपुस्तौनेश्चिद्युगम्भाभवेत्॥ कर्पूररक्तिदीपेनसकर्पूरैराभक्तिः॥ कर्पूरदेहश्रीभवेभोरविलोचनः॥
 सिधेसिधेयुगंयुगं॥ कलासाभोवसेदीनानुमहाभोगसमन्वितः॥ विश्वेशपरमानयोदद्यात्साज्यंशशर्करा॥ त्रैलोक्योत्पत्तिर्नतेनसदेवपितृमानवं॥ मुखवासनुयादद्यादथ
 चारुचामलं॥ उध्वोदंमुखपर्यङ्कतस्यपुरांपफलंमहत्॥ संख्यासागररत्नानां कथिश्चतुर्कुरुमिष्यते॥ मुखवाशप्रदानस्यकः संख्यावर्तिमस्तुते॥ पुजोपकाराण्डव्ययोधरा
 नेराडकादिकं॥ भक्तानिभवन्दद्यात्सर्वसेदत्रमन्त्रिके॥ योगीतवाशनुत्पानीमेकंमत्पीतयेववात्॥ तस्यायनेदिवात्रांभवत्तोर्यत्रिकंमहत्॥ विभुलेखनकर्मादिप्रासादेन
 कारणात्॥ यः सचित्राभोगानुभूतेमत्पूरतस्थितः॥ सकृत्विश्वेश्वरंनत्वा मध्यजन्ममुधीनरः॥ त्रैलोक्योत्पत्तिर्नतेनसदेवपितृमानवं॥ मुखवासनुयादद्यादथ
 नेविधिपश्यते॥ तस्यजन्मान्तरेमाक्षोभवत्येवमसंशयः॥ विश्वशाखातुत्तिष्ठायेविश्वनाथस्तुतावपि॥ विश्वेशशीलनचिन्तेयस्ययस्यजनिजतः॥ लिङ्गमेविश्वनाथस्यदृष्टातुश्चा
 यमोदते॥ समेगणपुपुण्यनमहापुण्यवताश्चितः॥ नित्यविश्वनाथेतियोजयेत्॥ त्रिसंध्यंतुक्कतिनंजपामहमहध्वं॥ समापीदंमहालिङ्गसदापुज्यतमसुरा॥ तस्मात्सर्वप्रय
 पत्नेनपुज्यदेवर्षिमानवै॥ येनविश्वेश्वस्मृतः॥ कृतानाहंतेस्तौदृष्टास्तौः स्मृतागर्भवेदना॥ येऽरिदंयगांतर्लिङ्गंयगातास्तसुरासुरः॥ यस्यकेनप्रणामेनदिव्यालपदमल्पकं॥ दिक्ता

राम
 ३४५

विष्णु

तपदतःपातपातःशिवरंतेनहि॥ श्रवन्निदेवर्षिगणाःसमस्ताःसत्यंकवेनचपरोपकृत्ये॥ नभूर्ध्रुवःस्वर्गमभक्तिनानंविश्वेशतुल्यंकाचिदस्तिलिङ्गं॥ नतस्यलोकेनतपश्पहासुरावेकराठकेनाम
 रसातलेधुना॥ तीर्थकचिदैमर्शिकर्षिकासमलिङ्गज्वविश्वेश्वरतुल्यमेत्यत्॥ नविश्वनाथेनसमंहिलिङ्गंनतीर्थमयेत्यर्शिकानः॥ तपोवनंकचिदस्तिनाथकभमानन्दवनेनतुल्यं॥ वाराणा
 शीतीर्थमयीसमस्ताःयस्यास्तुनामपिहितीर्थतीर्थ॥ तत्रार्थकचिन्मममोभूमिर्महापवित्रामर्शिकर्षिकासौ॥ स्थानादमुष्मान्ममराजसोधातुप्राच्यासनागीसमाश्रितायां॥ सव्योपसव्येवक
 रकुमेराशतत्रयीवापिशतत्रयीव॥ हस्ताःशतपंचसुरापरगायामुदीवावाच्यामर्शिकर्षिकेयं॥ सारस्विलोक्यामिहकाशभूमिभ्यैःसवितास्तेममहृदयामि॥ अस्मिन्महानन्दवनेयदेत॥
 लिङ्गमुधाधाममुधामधाम॥ आसन्नपातालनलास्वयंभूसमुत्थितभक्तकृपावेशन॥ यस्मिन्यनाकृतिमभावमुद्रालिङ्गंभक्तिस्पन्निवहेतुवादे॥ तेषानुदनुदराःपायेमहवगर्भवासादिरम
 धिर्भुवः॥ यथास्त्वस्यसदेवततस्विङ्गचदेयममभक्तिभावात्॥ इहाप्यमृतापिनतस्यसंक्षयोयथेहपापस्यकृतस्यपापिभिः॥ इहस्थितैरधिबुद्धिर्भैर्यालिङ्गसमाराधिममेव॥ मयैवदेतैःसुभवस्त
 जामैःनिःश्रेयसश्रीवायेत्समस्तान्॥ भृगाव्यविष्ठाभृगाविश्वकर्तुःभृशुदेवर्षिगणाःसमस्ताः॥ इहहिलिङ्गपरमिह्निदंतसताभेदोमनायचमनमस्तकाशतः॥ अस्मिन्निहिलिङ्गेति
 द्विमाधनेसमर्पितंयैःसुकृतान्तिनवमुःतिभ्योतितिमात्राखिलसिद्धिसाधनंददामिनिर्वाप्रदंमुनिर्मलं॥ उत्क्षिप्यवाहुंत्वमस्तुद्विमीमयीमयस्मिन्त्रयमेवसागर

श्रीगोकासुकाशीपुरीसत्यमिदं त्रिसत्यं ॥ उत्थाय देवो यमशक्तिः शक्तिः शतस्मिन्निगे मुकतापूजिते ॥ यथोक्तं येन येन पुराणेति जयति चोक्ताननमुदमीशं ॥ तदुवाच
 गोविन्दमुक्तस्य महामते ॥ प्रभावस्यैव देशयं कथितः कल्पवापहः ॥ तवायेन यथा बुद्धिकायविश्वेयतापिन ॥ अचिरेणैव काले राशी घुंघ्राप्य न्युत्तमं ॥ अस्त्रावरस्य शिखरं प्राप्य
 उमान् ॥ तवापि ह्यसमाप्य यमो न स्य समयो भवेत् ॥ ॥ व्यास उवाच ॥ श्रुत्वैतिसमुनिः स्मृतसंक्षेप्यास्ते विनिर्गतः ॥ रहस्यं परिचिताय शेषस्य शक्तिः मौलिनः ॥ अगस्त्यो निश्चितम
 नाशिवे ध्यानपरो भवेत् ॥ आनन्दकाननस्य हर्माहमानमहत्तमं ॥ कोत्र वर्णयितुं शक्तः सत्यको वर्णयितुं शक्नुते ॥ यथा देव्यं समाख्यायि शिवेन परमात्मनः ॥ तथा स्मृतेन कथितं महात्म्यं कुम्भ
 सम्भवे ॥ तथा ग्रेवमयाख्यातं भुकादिनाञ्चुसत्तमं ॥ इदानीं पुष्टको मोसिकि जत एव दामिते ॥ श्रुत्वा ध्यायामि मं पुराणं सर्वकल्पघनाशने ॥ समस्तचिन्तितफलपदं मत्स्ये भवतु कृती ॥
 ॥ इति श्रीस्कंदपुराणे काशीखण्डे विश्वेश्वरलिङ्गमोहिमाख्यानामनवतितमोऽध्यायः ॥ ५५ ॥ ॥ स्मृत उवाच ॥ इति स्कादमहत्तु श्रुत्वा काशीखण्डं मुनितमं ॥ निरीक्ष्यैरिनुशै
 स्मिहृदि चापि विचारितं ॥ अनुक्रमणिका ध्यायमाहात्म्यं च तथोत्तमं ॥ पराशर्यं समाचक्षुः यथापूर्वमिदं भवेत् ॥ ॥ व्यास उवाच ॥ सुतावर्धो हि धर्मान्मनेनाभूकरो निशामय भूकचेश
 म्यायनाशश्च न पिचवालकाः ॥ अनुक्रमणिका ध्यायमाहात्म्यं चापि खण्डजम ॥ पराशर्यं समाचक्षुः प्रवक्ष्यम्यं श्रीशायसहापरापुर्वतनी ॥ विधायतारदसम्भारं प्रथमं परि

राम
 २४८

कीर्तितं ॥ सत्यलोकप्रभावश्च द्वितीयः समुदाहृतः ॥ अगस्त्येण भ्रमपदे देवानामागमस्ततः ॥ पतिवृता चाश्विज्वपस्थानं कोमसंभवं ॥ तीर्थप्रसंसाचततः सन्नपूर्वस्ततः स्मृताः ॥ संयमिन्याः स्वरूप
 च्चवः प्रलोकस्ततः परं ॥ इडाग्यालोकसंप्राप्तिस्ततः शशिरश्मशः ॥ अगस्त्यमुभावस्तस्मान् कृष्णवरुणसंभवः ॥ गंधवत्पकलापूर्यो नीशयोक्तसमुद्रवः ॥ चडलोकपीरप्रतिः शिवशर्मद्विजम
 नः ॥ उडलोककथातस्मान्तः उक्तसमुद्रवः ॥ मोहयगुरुसौरीशोकां वरुणनरः ॥ सन्नकीर्णततो काक्षवस्य च ततस्ततः ॥ ततोऽवपदप्रतिर्कवलोकस्थितिस्ततः ॥ दर्शनं सत्यलोकस्य तस्यैव
 शिवधर्मराः ॥ स्कदागस्त्याशशम्भोदेमशिकरीसमुद्रवाः ॥ ततः सुगर्भमाहात्म्यततो दशहरास्ततः ॥ प्रवावइयापि गंगया गंगा नाम महस्वके ॥ वाहणास्याः प्रशंसाथभैरवाविर्भुवस्ततः ॥ दशा
 पातो समुद्रक्षिती नवापुद्रवस्ततः ॥ आख्यातं च कलावन्वाः सुवाचारस्ततः ॥ वसुचारि प्रकारां ततः स्त्रीलक्षणां निव ॥ कृत्याकृत्यप्रकारां मविमुक्ते वर्णानः ॥ ततो गृहस्थधर्माश्च ततो योग
 निरूपणाः ॥ कालतानंततः प्रोक्तदिवादासस्य वर्णानः ॥ काश्याश्ववर्णान्नस्माद्योगिनी वर्णानंततः सार्वाकृत्यसमाख्याता प्रुक्तराकृत्यकथाततः ॥ शास्त्रादित्यस्य महिया रूपदोत्यं संशने ॥
 ततः सुगर्भमाहात्म्यं नमरुणाकोददन्ततः ॥ दशाश्वमेधिकं तीर्थमन्दरागारागमः ॥ पिशाचमोचनारव्याने गंगं प्रेषततः ॥ मायागंगं मन्दरात्काराणां वृषभध्वजशक्तिनः ॥ जेगी

विष्णुसहस्रनामस्तोत्रं

षष्ठ्यैतसंवादोत्पद्यमानमहेतिनु॥ततःक्षेत्रहस्पस्यकथनं पापनाशनं॥अथाकुरुकेशस्य व्याघ्रेशस्य समुद्रं॥ततःशैलश्वरं कथास्त्रेशस्य च दर्शनं॥रुद्रासमुद्रात्ततःशायत
 नागमः॥देवतानामधिष्ठानं उर्गासुरपराक्रमः॥उर्गायावित्तया तस्थतर्कारवर्गानं॥पुनरीकृतमाहात्म्यं चिलोचनसमुद्रवः॥चिलोचनप्रभाबोधके दाराख्या नमेवाच॥ततो धर्मसु महि
 माततपक्षिकथा शुभा॥ततो विभुजाख्या नंदमस्य कथा ततः॥ततो वीरेश्वराख्या नंदीरेश महिमा ततः॥गंगातीर्थे स्वसंयुक्ता कामशमहिमा ततः॥विश्वकर्मे शमहिमा दक्षतस
 मुद्रवः॥सतिश्वरसमुद्रपतिरप्येतेशादिवर्गानं॥व्यासस्य हि भुजास्तभो व्यासशापविमोक्षणं॥क्षेत्रतीर्थकं भृगुमुक्तिमराउपसे कथा॥विश्वेशा विभुवश्चाथ तथा यात्रा पराक्रमः
 ॥एतदाख्या नरीकं क्रमेण परि कीर्तिते॥यस्य स्मरणमात्रेण सर्ववराऽश्रुतफलं॥भृगुमणिका ध्याय्य स्मिन् यात्रा पराक्रमः॥सूत उवाच॥यात्रा परिक्रमे कश्चि जना ताहित का
 म्यया॥यथावदसिद्धि कामानां सत्यवत्या सुतो तमः॥व्यास उवाच॥निशाम यमाहा प्राज्ञलो महर्षि रापि नितः॥यथा प्रमत्तो यात्रा कर्तव्या यात्रिकर्षदा॥सचेल पादो संश्रय च कुपुत्सु रीती न
 ले॥मनसा दिवान् सपिच्छ नृक्षणांश्च न थार्थितः॥अदि त्येदो पदं विमुद्रा पाणि महेश्वरं॥नमस्कृत्य ततो ह्युत्थि विनायकं॥स्नानायापी मुपस्य श्प नदि केशास्तो र्जयेत्॥तारकेशं ततात्प
 मर्कमथोत्तरं ततः॥ततः पुनरुपाणि मिमंसा प्रवृत्ति र्थि का॥देव नदी विधा तव्या गुहा फल मभा मिभिः॥ततो विश्वेश्वरी यात्रा कार्या सर्वा र्थ सिद्धि दा॥हिम प्रायतनं ज्वरार्था यात्रा पयन्तः॥ह्रस्वोऽति पुं प्राप्य हता बंधव धा विधिः॥अथ वा पुनः

ततो विश्वेश्वरी यात्रा कार्या सर्वा र्थ सिद्धि दा॥हिम प्रायतनं ज्वरार्था यात्रा पयन्तः॥ह्रस्वोऽति पुं प्राप्य हता बंधव धा विधिः॥अथ वा पुनः

राम ३४७

मोनेन यात्रां कुर्वीताः फलं प्राप्नोति यात्रिकः॥अंकारं प्रथमं पश्येत्पुनस्त्याद र्था कृतोदकः॥त्रिपिष्टं पुं मणि कर्मेश्वर ततः॥अविमुक्तश्चरं दद्यात्ततो विश्वेश मर्चयेत्॥सुधा यात्रा प्रयत्नेन क
 र्तव्या क्षत्रवसिना॥यमुक्षेत्रमुषित्वापि नैता यात्रा समाचरेत्॥विघ्नस्तस्यो पति स्तुते क्षेत्रो चाटन सुचका॥अष्टायतन यात्राया कर्तव्या विघ्न शान्तेये॥दक्षशः तीर्थे तथा पशुती
 श्वरः॥गंगेशो नर्मदेश श्वर हस्तीशः सतीश्वरः॥अष्टमस्तारकेश श्वर पृथ्वी मि वि शेषतः॥दृष्ट्वा न्यतानि लिङ्गानि महापापो घशान्तय॥अपराधि शुभा यात्रा योग समकरी सदा॥स
 र्वविघ्नो हस्ती च कर्तव्या क्षेत्रवसिभिः॥शैले शं प्रथमं वा श्वं वरणा स्नान पूर्वकं॥स्नान नु सक्रमे कृत्वा दृष्टव्यः सक्रमे श्वरः॥स्वर्गी त तीर्थे सुस्नातः पश्येत्स्वर्गी तमीश्वरं॥स्नात्वा म
 दकिनी तीर्थे दृष्ट्वा मध्यमेश्वरः॥पश्येद्द्विराप मर्भेश तत्र तीर्थे नोदकः॥मणिकर्मे श्वर ततः स्नात्वा पश्य दीशानीमीश्वरं॥ततः कुप उपसृगो प्रेक्षन मलोकयेत्॥कपिले यज्ञ
 देस्नात्वा वीक्षत हर्षजः॥उपशान्त शिवस्य श्रेष्ठततः कुप विहोदकः॥पंचजुज्ज देस्नात्वा न्यस्य स्थानं ततो व्रजेत्॥चतुःसमुद्र कुपे स्नात्वा देवस्ततो व्रजेत्॥देवस्याग्ने न यात्रा
 यो तत्रो पश्य शन कृतो॥शुक्लेश्वर ततः पश्येत्ततः कुप विहोदकः॥दराऽस्नाते ततः स्नात्वा व्याघ्रः॥पूजयेत्ततः शोनकेश्वर कुपे नु स्नान कृत्वा ततो व्रजेत्॥जम्बुकेश महालिङ्ग

महादेवं ततो वै हति वास सं॥रत्ने शं आथ च ड शं केदारश्च ततो व्रजेत्॥धर्मेश्वरी देव शं गदे कामेश्वरं ततः॥विश्वकर्मे श्वरं वा
 पार्व २

स २

त्वायात्रामियात्वरः॥ क्वचिन्नजोयतेभूयः संसारदुखसागरः॥ समाभ्यप्रतिपदं यावत्कृत्वा श्रुतदृशां॥ एतत्क्रमेण कर्तव्याभ्यतदायतनानिवे॥ एतायात्रां नरः कृत्वा न भूयः सोभिजा
 यते॥ अन्त्यायात्राप्रकर्तव्यं कादशीभ्यः तनाद्भवं॥ अग्नीध्रकुराड्कृत्वा तः पश्येदग्नीध्रमीश्वरः॥ उर्वशीशततो गच्छेत्तत्सुतकृतीश्वरः॥ आषाढीशततो दृष्ट्वा भारभूतेश्वरततः॥
 लाङ्गलीशमथा लोकतत्सुत्रिप्रानकः॥ ततो मरः प्रकाशेशप्रतीकेशमथोभजेत्॥ मदातसे श्वरं पश्यति तपरोश्वरततः॥ यत्रैकादशदिक्कानामेकाकायां प्रयत्नतः॥
 इमायात्रां प्रकर्वाणो रुद्रत्वं प्राप्नुयात्वरः॥ अतः परं प्रवक्ष्यामि गौरीयात्रामनुत्तमं॥ श्रुत्वा पक्षतृतीयायां यात्राविश्वेशवृद्धिदा॥ घोषेक्षतीर्थे सुस्नाय सुखनिर्भजिकावने
 त॥ ज्येष्ठायाप्यान्तरः स्नात्वा ज्येष्ठां गौरीं समर्चयेत्॥ सोभाय गौरीं संपूज्य ज्ञानवाय्वां कृतोदकः॥ ततः शृङ्गारगौरीं श्रुतत्रैव च कृतोदकः॥ स्नात्वा विशालगङ्गायां विशा
 लाक्षीं नतोर्वयेत्॥ सुस्नात्वा ललीतातीर्थे ललिताय च येततः॥ स्नात्वा भवानीतीर्थे तु भवानीपरी प्रजयेत्॥ मङ्गला च ततो भर्ग्या विन्दुतीर्थं कृतोदकैः॥ ततो गच्छन्म
 हाक्ष्मीं स्थिरक्ष्मीं समर्चयेत्॥ इमां यात्रां नतः क्षुधेस्मिन् मुक्तिर्जन्यते॥ ततः वेरिहिभूयत इहामुत्रापि कुत्रचित्॥ कर्मात्प्रतिचतुर्थी हयाती शिशुः सदा॥ द्वात्रिंशोभ्य

कृ. वा १

स्तुद्धेशोर्देया वै मोदकामुदे॥ भौमभैरवयात्रा च कार्या पातकहारिणी॥ रविकोररेवेयात्रा वष्पाम्भारिविसयुजि॥ तथैव रविसयुज्यां सर्वविघ्नोपशान्तये॥ नवम्यामथ वाषष्ठा
 चराडीयात्रा श्रभावहा॥ अन्तर्गुत्वा नियमत्रिगत्वाथ मणिकर्णिकां॥ स्नात्वा मौनेन वागभ्यमणिकर्णिसमर्चयेत्॥ कस्तूताश्वतरोनत्वा मसुकोशं समर्चयेत्॥ पर्वते
 शततो दृष्ट्वा गङ्गाकेशवमप्यथ॥ ततस्तु ललितां दृष्ट्वा जरासम्भेश्वरततः॥ ततो वै सोमनाथश्च वाराहश्च ततोर्चयेत्॥ वल्लेश्वरं ततो गत्वा गम्भीश्वरततः॥ काश्यपयन
 मस्तुत्यह्निकेशवनं त्वथ॥ वैशनाथं ततो गत्वा कुवेशं सन्दीप्य च॥ गोकर्णेशं ततो भर्ग्या हातकेशमथा वजेत्॥ अस्मिन्नेतद्गणेशे दृष्ट्वा वै कीदृशेश्वरी॥ भारभूते ततो न
 त्वा विघ्नघराणां प्रणाम्याथ ततः पशुपतीश्वरः॥ पिता तामहेश्वरं गत्वा ततस्तु कलशेश्वरः॥ चण्डेशस्तथ वीरशो विघ्नेशः श्रीशखवच॥ नागेश्वरा हरिचन्द्रश्चिन्तामणि
 विनायकः॥ सेनविनायकश्चैव द्रष्टव्यः सर्वविघ्नहृत्॥ वशिष्ठेवामदेवौ च मुर्तिरूपे धरविमौ॥ द्रष्टव्यो यत्नतः काश्यपमहाविघ्नविनाशनौ॥ त्रिसम्भेशो विशालाक्षी
 धर्मे शो विश्ववाङ्मका॥ आसविनायकश्चाथ वृद्धादित्यस्ततः पुनः॥ चतुर्वक्त्रेश्वरं लिङ्गं वासीशस्तु ततः परं॥ ततो मनः प्रकाशेशश्शानेशस्ततः परं॥ चराडी चराडीश्वरौ

चिद्रूपेश्वरी

दृश्येभवानीशकरोततः॥ ठीरिप्रणम्यचतुर्गजराजेशमर्चयेत्तुलाकलाशस्ततोभ्यर्चस्ततस्तुनकुलीश्वरः॥ परान्नशमथोनत्वापरद्वयश्वरान्ततः॥ पतिग्रहेश्वरवापिनिकः
 लंकशमेवच॥ मार्कण्डेयैश्चैष्यततआपरसेश्वरगंदेशार्चाततोज्ञानवाण्यांछानंसमाचरेत्॥ नन्दिकेशंतारकेशमहाकालेश्वरान्ततः॥ दरापारिमहेशश्चमोक्षशंप्रणामे
 नतः॥ वीरभंडेश्वरंनत्वाअविमुक्तेश्वरंतथा॥ विनायकास्ततःपञ्चविश्वनाथंततोव्रजेत्॥ ततोमौनंविस्मयथमत्रमेतमुदीरयेत्॥ अनर्गहस्ययात्रेयंयथावशमयाकृताः
 पुनतिरिक्तयाशुःप्रीयतांमनसाविभुः॥ इतिमत्रसमुर्च्यक्षरांरुशिगामराडपं॥ विश्रम्ययात्रवनंनिःपापःपुण्यवान्तरः॥ संप्राप्यवासुंविषोविष्णुतोर्थेप्रसर्वतः॥ का
 र्यायात्राप्रयत्नेनमहापुण्येसमृय॥ नभस्यापश्चद्वपाश्चकृशस्तभंसर्चयेत्॥ इःखंरुडपिशाचत्वेनभवेदस्यपूजानात्॥ श्रुत्वापूर्वमिर्यामात्राःकर्तव्यातीर्थवासिभिः॥ पर्व
 त्वपिविशेषेणकार्यायात्राश्वसर्वतः॥ नवम्योदिवसंकुर्याद्विनायात्राकचिक्कती॥ यात्राद्यंप्रयत्नेनकर्तव्यंप्रतिवासरं॥ आदौस्वर्गतर्जिष्यास्ततोविश्वेशितुर्द्वयस्यव
 ध्यादिनंयातिकाश्यानिवसतः॥ सतः॥ निराशाःपितरस्तस्यतस्मितस्मिन्नवदिनभवेत्॥ सदृष्टःकालसर्पेणसदृष्टोमृत्युनास्युष्टं॥ सदृष्टस्तदिवसेविशायत्रिनेसित

५३

श्वे१

सर्वतीर्थेषुसंश्रमसर्वयात्रावधातव॥ मणिकर्णामुयःस्नातेविश्वेशयःसंमेशत॥ सत्यंसत्यंपुनसत्यंसत्यंसत्यंपुनःपुनः॥ दृश्येविश्वेश्वरोनित्यंस्नातम्योमणिकर्णिका॥
 व्यासउवाच॥ सुतत्कान्दमिदंश्रुत्वाकाशीमहात्म्यमुत्तमं॥ नरोननिरयंयातिक्कत्वाप्यघसहस्रकं॥ स्नात्वासर्वाणितीर्थानियद्युयःसमुपाज्यते॥ काशीखण्डस्यश्रवणान्त
 त्यात्तस्यनसंशयः॥ दत्त्वासर्वाणिदानानिक्कत्वायज्ञानशेषतः॥ यत्पुण्यंलभतेमर्त्यस्तदेतच्छ्रवणादुक्तं॥ तत्स्नातपांसिवोयाशिप्राप्तयेयन्महाफलं॥ श्रवणादस्यखण्डस्य
 लभतेनात्रसंशयः॥ अधीत्यचतुरोवेदानसाज्ञानयत्फलमाप्यते॥ काशीखण्डसमाकर्षणतत्फलंलभतेनरैः॥ गयायांश्रद्धदानाच्चयथातद्व्यन्तिपूर्वजाः॥ तथैतज्जवणा
 त्पुनरांत्यन्तिवपितामहाः॥ तेभ्यस्सर्वेपुण्यानिभूतानिश्चिदुद्धिभिः॥ काशीखण्डंश्रुतंयैस्तुसर्वेषांश्रेयसोपदं॥ श्रुत्वाभ्यसर्वधर्मसौम्यहापुण्येकराशिभिः॥ श्रुतंयै
 स्थिरचतुर्भिःकाशीमहात्म्यमुत्तमं॥ इदमेवहीदेवज्यापरमापरिकीर्तिता॥ यदेतत्खण्डमस्वित्तोत्रोतायंश्रयाद्विज॥ श्रुत्वादेकमपियआस्थानंकाशीखण्डजं॥ श्रुतानि
 तेनधर्माणिधर्मशास्त्राण्यसंशयं॥ महाधर्मैकजननंमहार्थप्रतिपादक॥ कारणांसर्वकामाफोकाशीखण्डमिदंश्रुतं॥ एछुवरातःपुंसांकेवत्यंनैवडरतः॥ तुष्यन्तिसर्वपितर

श्रुत्वेतत्तत्त्वमुत्तमं॥ श्रीगणेशाय नमः॥ सर्वत्र प्रतिष्ठापितोऽयः॥ अनयः परिमोदने मोदने सनकोदकः॥ हृष्टः सर्वाभवे देवभूतयामचतुर्विधः महिम्नः श्रवणादस्माद्वारा
 शास्त्रानसंशयः॥ यद्देवं श्रवयेद्द्विद्वानमस्तु खसो मेव वा॥ पादमोत्रतद्वं वा त्वं कवास्यानमुत्तमं॥ सनमस्यः प्रयत्नेन विश्वश्रीतये सदा॥ तस्मिन्नुदरि सन्नुद्योविश्वेश
 नात्र संशयः॥ यत्रैतत्पते खराः परानन्दसमाश्रयं॥ नतत्र प्रभवत्कश्चिदमंगलं समुद्रवः॥ यद्देवं श्रवयाद्विद्वानयश्चेदं श्रवयेत्सुधीः॥ यपठेदपि पुराणात्माते सर्वरुद्रमू
 र्तयः॥ यस्तत्पुस्तकं रम्यं लेखयित्वा समर्पयेत्॥ अखिलानि पुराणानि तेन दत्तानि नान्यथा अत्रास्यानानि यावन्ति श्लोकायावन्त एव हि॥ तथा पदानि यावन्ति वर्णाया
 वन्त एव वै॥ यावन्त्यपि च पत्राणि यावन्तः पत्रपुस्तकयः॥ गुरा मुत्राणि यावन्ति यावन्तः पठन्तवः॥ वित्ररुपाणि यावन्ति रम्यपुस्तकसंचके॥ तावदुगमस्वशिवादाता स्व
 र्जमहीयते॥ एतद्वा दशरूपायः श्रवणात्तत्त्वमुत्तमं॥ वस्त्ररुपापितस्या भुरोपे शेष्टमोरनुग्रहात्॥ अपुत्रश्रवणाद्यनुमुत्तमः श्रव्यान्वितः॥ तस्यैव भवत्यवशमो राज्ञाप
 भावतः॥ किं वक्तुं न सूर्यस्य यश्च मनोरथः॥ यो यत्तत्तं सतदा श्रुत्वेतत्प्राप्नुयात्॥ श्रवणाय इदं देशपियः काशीखराः मुत्तमं॥ सकाशीवासपुरापस्य भाजनं स्याच्छिवाज्या॥

५२

रामः
३५९

तद्देवताः उल्लेखानां जागसर्वत्र विजयो भवेत्॥ सौभाग्यं वपि सर्वत्र प्राप्नुयात्निर्मलाशयः॥ यस्य विश्वे रजः सस्यैतदुवरो मतिः॥ जायते पुरापुक्तस्य महानिर्मलचेत
 सः॥ सर्वेषां ज्ञानां श्रममहामरुतमुत्तमं॥ गृहेपि लिखितं पुज्य सर्वमरुतमिदम्॥ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखराः अरुक्रमणिको व्यासो नाम शततमोऽध्यायः
 समाप्तः॥ १०० शुभम्॥ जिर्णोद्धारशुभम्॥ ॥ इति सम्बत् १९५२ सालमिति मार्गशीर्षे
 दि ९ रोज २ मा श्री ३ काशीखराः जिर्णोद्धारगरिसंकाको ग्रंथ समाप्तम्॥ शुभम्॥ ॥ ७ ॥

दि २३

रामः
३५९

